

Ministerstwo Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu
Arkadiusz Myrcha

DPK-I.053.20.2025
Warszawa, 03 kwietnia 2026 r.

Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w nawiązaniu do wystąpienia z dnia 2 września 2025 r. (znak sprawy II.511.290.2025.MA) dotyczącego prawa do sądu dla osób nieporadnych, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Na samym wstępie należy zauważyć, że okoliczności podnoszone w treści wystąpienia dotyczą uprawnień osób nieporadnych, tj. osób, które z uwagi na określone cechy (podeszły wiek, zaburzenia o naturze psychosomatycznej) przejawiają trudności w zakresie sprawnego działania, zaradności życiowej. Cechy te nie pozbawiają ich jednak zdolności do czynności prawnych, a co za tym idzie możliwości samodzielnego podejmowania czynności w toku postępowania¹. Mając jednak na uwadze szczególnie charakter wskazanych uczestników postępowania, stosowne normy prawne zapewniają szczególne gwarancje procesowe dedykowane osobom nieporadnym.

Po pierwsze, organ prowadzący postępowanie karne rozważając zasadność przeprowadzania czynności wskazanych w art. 52a § 1 k.p.k. ustala właściwości i warunki osobiste pokrzywdzonego oraz rodzaj i rozmiar ujemnych następstw popełnionego na jego szkodę przestępstwa, mając na uwadze charakter tego przestępstwa oraz okoliczności jego popełnienia. Ustalenia te odnotowywane są w kwestionariuszu

¹ Możliwość podejmowania wielu czynności składających się na prawo do sądu, określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2025, poz. 46 z późn.zm.), dalej jako „k.p.k.”. M.in. możliwość złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa (art. 303), wniesienia prywatnego aktu oskarżenia (art. 59), przeglądania akt sprawy (art. 156), złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku (art. 422), wniesienia środka odwoławczego (art. 445).

indywidualnej oceny pokrzywdzonego, najpóźniej przed rozpoczęciem czynności. Stosownie do przepisu art. 52a § 5 i 6 k.p.k. wzory kwestionariuszy są opracowane odrębnie dla pokrzywdzonego i świadka, u którego występują zaburzenia psychiczne, rozwojowe, zakłócenia zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego spostrzeżeń uzasadniające przekonanie, że jego przesłuchanie powinno się odbyć w trybie określonym w art. 185e.² Rozwiązanie to gwarantuje uwzględnienie szczególnych potrzeb osób nieporadnych w zakresie ich ochrony oraz możliwość zastosowania wobec nich przewidzianych gwarancji procesowych.

Po drugie, przepisy umożliwiają organizację przesłuchania osób nieporadnych w szczególnych warunkach, dostosowanych do ich potrzeb oraz możliwości. Świadka, u którego występują zaburzenia psychiczne, rozwojowe, zakłócenia zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego spostrzeżeń można przesłuchiwać tylko wtedy, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Co do zasady, przesłuchanie takie może odbyć się tylko raz. Dodatkowo, należy zapewnić obligatoryjny udział biegłego psychologa, natomiast jeśli świadek ma problem z komunikacją werbalną, przesłuchanie należy przeprowadzić przy wykorzystaniu komunikacji wspomagającej i alternatywnej, którymi posługuje się świadek- art. 185e k.p.k. Dodatkowo, sposób przygotowania i przeprowadzenia takiego przesłuchania uwzględnia konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osoby przesłuchiwanej przy równoczesnym uwzględnieniu jej indywidualnych potrzeb- art. 185f § 4 k.p.k.

Ponadto, w sytuacji wystąpienia tylko samych „wątpliwości” co do stanu psychicznego świadka, jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego spostrzeżeń, istnieje możliwość przesłuchania świadka z udziałem biegłego psychologa, także w trybie określonym w art. 192 § 2 k.p.k. Biegły sporządza opinię dotyczącą stanu psychicznego osoby składającej zeznanie, co daje gwarancję prawidłowej oceny takiego dowodu (dokonanej w myśl art. 7 k.p.k.). Również możliwość przesłuchania świadka przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość (art. 177 § 1a) czy też w miejscu jego pobytu (art. 177 § 2) należy

² Rozporządzenie MS z dnia 2 lutego 2025 r. w sprawie określenia wzoru kwestionariusza indywidualnej oceny pokrzywdzonego i świadka: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20250000161/O/D20250161.pdf> (dostęp: dnia 2 lutego 2026 r.)

poczytywać jako uprawnienia, z których mogą korzystać osoby nieporadne, zaznaczając swoją podmiotowość oraz udział w procesie. Jeżeli natomiast strona (w tym również osoba nieporadna) nie zgadza się z przyjętą przez sąd lub prokuratora oceną dowodów lub poczynionych ustaleń faktycznych może złożyć środek odwoławczy, zaś podniesione przez nią zarzuty zostaną rozpoznane przez właściwy organ.

Po trzecie, właściwe dyspozycje wyznaczają specjalne standardy w zakresie prawa do informacji dla osób nieporadnych. Pouczenia, o których mowa w art. 16 § 1 i 2 kierowane wobec osoby nieporadnej powinny być dostosowane do jej wieku, stanu zdrowia i stanu rozwoju umysłowego – art. 16 § 3 k.p.k. Zwiększony standard pouczeń i ochrony został także przewidziany w art. 300 § 3a- 4 k.p.k. Osoba nieporadna występująca w procesie w charakterze podejrzanego, pokrzywdzonego lub świadka może otrzymać dostęp do wyjaśnień co do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania. Pisemne wzory wyjaśnień określa w drodze rozporządzenia Minister Sprawiedliwości, mając na względzie konieczność zrozumienia wyjaśnień przez te osoby³.

Po czwarte, normy prawne dają możliwość fachowej reprezentacji osób nieporadnych. W przypadku zmaterializowania się okoliczności wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 oskarżony musi mieć zapewniony dostęp do obrońcy. Strona inna niż oskarżony może również ustanowić pełnomocnika, będącego adwokatem lub radcą prawnym. Ustawa daje także możliwość działania przez pełnomocnika osobie niebędącej stroną (np. świadkowi), pod warunkiem uznania, że wymagają tego interesy tej osoby w toczącym się postępowaniu – art. 87 k.p.k. Jeżeli uczestnik postępowania nie jest w stanie ponieść kosztów związanych z udziałem obrońcy lub pełnomocnika, bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny może wnioskować o wyznaczenie obrońcy lub pełnomocnika z urzędu – art. 78 § 1 oraz 88 § 1 k.p.k.

Należy także podkreślić, że prawa pokrzywdzonego będącego osobom nieporadną może wykonywać osoba, pod której pieczęcią pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 3 k.p.k.). Mając

³ Rozporządzenie MS z dnia 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzorów pisemnych pouczeń o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka: <https://www.gov.pl/web/pr-katowice/uprawnienia-i-obowiazki-pokrzywdzonego> (dostęp: 2 lutego 2026 r.)

na uwadze przesłanki warunkujące udział takiej osoby, a także charakter podejmowanych czynności, za niezasadny należy uznać postulat tworzenia przepisów umożliwiających wyłączenie takiej osoby od udziału w sprawie. Należy pamiętać, pokrzywdzony będący osobą nieporadną, w odróżnieniu od pokrzywdzonych małoletnich lub ubezwłasnowolnionych, o których mowa art. 51 § 2 k.p.k., zachowuje zdolność do samodzielnego działania w procesie karnym. Udział osoby wskazanej, pod której pieczęą pozostaje nie eliminuje możliwości podejmowania przez pokrzywdzonego czynności procesowych. Nie można pominąć również tego, że pojęcie „opiekuna faktycznego” istnieje w sferze faktów, nie zaś stosunku prawnego (tak jak np. opiekun osoby niemającej zdolności do czynności prawnych). Możliwość działania takiej osoby ma charakter fakultatywny. Należy także wskazać, że obowiązujące przepisy pozwalają na wiarygodną ocenę tego, czy osoba nieporadna pozostaje pod pieczęą osoby reprezentującej jej prawa w toku postępowania. Można posłużyć się w tym zakresie sporządzonym przez organ stosownie do przepisu art. 52a § 1 i 5 k.p.k. kwestionariuszem indywidualnej oceny pokrzywdzonego, zawierającym informacje umożliwiające weryfikację tej okoliczności.

Odnosząc się do konkluzji wystąpienia, tj. postulatu dotyczącego zapewnienia możliwości wnoszenia przez osoby nieporadne wniosków i oświadczeń w formie elektronicznej, należy wskazać na następujące okoliczności. Od dnia 1 marca 2026 r. zaczęły obowiązywać przepisy umożliwiające wnoszenie pism procesowych w formie elektronicznej, przez umieszczenie ich treści w funkcjonującym w sądach powszechnych portalu informacyjnym⁴. Początkowo ta forma wnoszenia pism przewidziana będzie dla prokuratora, obrońcy i pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym oraz Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazane rozwiązanie będzie także ograniczone przedmiotowo, bowiem projektowane przepisy przewidują możliwość wnoszenia do sądu przez portal informacyjny: wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku, środków odwoławczych, a także odpowiedzi na środek odwoławczy i pism w toku postępowania odwoławczego w postępowaniu karnym, a także w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Mając na uwadze fakt, że rozwiązania umożliwiające składanie pism za pośrednictwem portalu informacyjnego wiążą się z funkcjonowaniem

⁴ Rozwiązania takie zostały przyjęte w ustawie z dnia 9 lipca 2025 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 26 sierpnia 2025r., poz. 1178).

określonych systemów informatycznych, zasadnym jest wprowadzenie ich w sposób stopniowy. Wskazać należy, że w przyszłości, po efektywnym wdrożeniu wskazanych rozwiązań legislacyjnych, planowane jest opracowanie rozwiązań umożliwiających stronom (w tym stronom będącym osobami nieporadnymi) wnoszenia do sądu pism sądowych w formie elektronicznej przez umieszczenie ich treści w portalu informacyjnym⁵.

Reasumując, osoby nieporadne, na zasadzie równości z innymi osobami, mają zapewniony skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości. Ustawa karnoprosowa zapewnia również osobom nieporadnym dostęp do wsparcia potrzebnego do realizacji ich uprawnień. Środki związane z korzystaniem przez osoby nieporadne ze zdolności prawnej respektują ich prawa, wolę i preferencje.

Z wyrazami szacunku
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/

⁵ Jako przykład możliwości podjęcia takiego działania legislacyjnego należy wskazać na ewolucję brzmienia przepisu art. 133a § 1 Kodeksu postępowania karnego. Zakłada on możliwość dokonywania doręczeń pism procesowych elektronicznie, określonym podmiotom fachowym (prokurator, obrońca, pełnomocnik). Na skutek rozwiązań przyjętych w ustawie, od dnia 1 czerwca 2026 r. sąd będzie mógł doręczać pisma procesowe bezpośrednio stronie, która dokona wyboru doręczenia pism poprzez umieszczenie ich treści w Portalu Informacyjnym.